

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХОРАЗМ ВИЛОЯТИ
«ХОРАЗМ МУКАММАЛ ЛОЙИҲА» МАСЪУЛИЯТИ ЧЕКЛАНГАН ЖАМИЯТИ

*“Хоразм вилояти Янгибозор тумани “Туранга-сака” каналининг ПК11+00 дан
ПК40+00 гача оралигидаги сув тиндиргични реконструкция қилиш”ишчи
лойиҳаси*

ТУШУНТИРИШ ХАТИ

КИТОБ №1

« ХОРАЗМ МУКАММАЛ ЛОЙИҲА»
МЧЖ ДИРЕКТОРИ

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "D. Karimov".

Д.КАРИМОВ

ЛОЙИҲА БОШ МУХАНДИС

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "J. Sodikov".

Ж.СОДИҚОВ

Урганч шаҳри - 2026 йил

ЛОЙИҲА ТАРКИБИ

1. ТУШУНТИРИШ ХАТИ	КИТОБ №1
2. ҚУРИЛИШНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ	КИТОБ №2
3. СМЕТА ХУЖЖАТЛАРИ	КИТОБ №3
4. ИШЧИ ЧИЗМАЛАР	АЛЬБОМ №1

МУНДАРИЖА

1. УМУМИЙ ҚИСМ	
1-1. КИРИШ	4
2. АСОСИЙ КЎРСАТКИЧЛАР	5
3. ТАБИИЙ ШАРОИТЛАРИ	5
3-1. ЖОЙЛАШГАН ЎРНИ	5
3-2. ИҚЛИМИ	6
3-3. ГЕОМОРФОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ВА ГИДРОГЕОЛОГИЯ ШАРОИТЛАРИ	6
3-4. ТУПРОҚ-МЕЛИОРАТИВ ШАРОИТЛАРИ	7
4. ТЕХНИК ЕЧИМЛАР	8
4-1. КАНАЛНИНГ МАВЖУД ХОЛАТИ	8
4-2. ЛОЙИХАВИЙ ТАДБИРЛАР ТАРКИБИ	9
4-3. КАНАЛНИ ЛОЙИХАЛАШ	9
5. ҚУРИЛИШ ИШЛАРИНИ БАЖАРИШ ВА ТАШКИЛ ҚИЛИШ	10
6. ТАБИАТ МУҲОФАЗАСИ	11
7. КАНАЛ ЭКСПЛУАТАЦИЯСИ	12
8. ИЛОВАЛАР:	
1. Лойиҳа иши учун топшириқ.	

1. УМУМИЙ ҚИСМ

1-1. КИРИШ

“Хоразм вилояти Янгибозор тумани “Туранга-сака” каналининг ПК11+00 дан ПК40+00 гача оралиғидаги сув тиндиргични реконструкция қилиш” объекти ишчи лойиҳаси Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025-йил 27-декабрьдаги ПҚ-393-сонли Қарори асосида УПРАДИК БВО “Амударё” томонидан тақдим этилган, шунингдек тегишли ташкилотлар билан келишилган ва тасдиқланган лойиҳа техник топшириғига асосан «Хоразм Мукаммал Лойиҳа» МЧЖ томонидан ишлаб чиқилди.

Лойиҳанинг асосий мақсади Хоразм вилоятининг Гурлан, Янгибозор туманлари, Қорақолпоғистон Республикасининг Амударё тумани ва Туркменистон Республикасининг Дошгуз вилоятининг жами 48306 гектар экин ерларини сув таъминотини яхшилашдан иборат

Суғориш манбаи бўлиб “Амударё” хизмат қилади.

Лойиҳа ишида қуйидаги материаллардан фойдаланилди:

1. «Хоразм Мукаммал Лойиҳа» МЧЖ томонидан бажарилган топогеодезия ишлари;

2. Буюртмачи ва эксплуатация ташкилотлари томонидан тақдим қилинган бирламчи маълумотлар.

Лойиҳа хужжатлари амалдаги қурилиш меъёрлари асосида ишлаб чиқилган.

2. АСОСИЙ КЎРСАТКИЧЛАР

т/р	Кўрсаткичлар	Ўлчов бирлиги	Микдори
			лойиҳавий
1	Лойиҳаланаётган тиндиргич узунлиги	км	2.9
2	Суғориладиган ер майдони, жами	га	48306
3	Канал сув сарфи; -лойиҳавий	м³/сек	125
4	Асосий иш ҳажмлари:		
	-қазилш(земснаряд)	м³	631876
	-Перебор грунт	м³	23200
	-Жами(земснаряд) қазилш	м³	655076
	-дамба обвалования	м³	20145
5	Қурилиш муддати	ой	12

3. ТАБИИЙ ШАРОИТЛАРИ

3-1. ЖОЙЛАШГАН ЎРНИ

Лойиҳаланаётган объект Хоразм вилоятининг Янгибозор туманида жойлашган. Канал “Амударё”нинг оқим бўйича чап томонидан сув олади.

Хоразм вилояти Ўзбекистон Республикасининг шимоли-ғарбида, Амударёнинг қуйи оқимида, Қизилқум ва Қорақум чегарасида жойлашган.

Амударё қуйи оқимининг катта қисмини текис, шимоли-ғарбга томон бироз қия текислик эгаллаган. Унинг юзаси дарё таъсирида шаклланган бўлиб, у бутун пасттекисликни (дельта ҳосиласи) қоплаган жуда кўп қум ва гилларни олиб келади.

Жануб ва ғарбда Туркменистон Республикаси, шимолда Амударё, шарқда Бухоро вилояти билан чегарадош.

Урганч шаҳри саноат, маданий ва маъмурий марказ бўлиб, қишлоқ хўжалиги вилоят иқтисодиётида етакчи ўринни эгаллайди. Асосий қишлоқ хўжалиги экинлари пахта ва шолі ҳисобланади. Шу билан бирга, боғдорчилик, узумчилик ва чорвачилик ҳам ривожланган. Суғоришнинг ягона манбаи Амударё бўлиб, у ўз ётқиқиқларида оқади, натижада унинг баландлиги ўзани туташ ҳудуддан юқорида жойлашган, бу эса тўғонсиз сув олиш учун қулай шароит яратган. Суғорма деҳқончилик қадим замонлардан бери олиб борилган. 1980 йилда Амударёда Туямўйин сув омбори қурилди. Гидроузелнинг вазифаси магистраль каналларга

кафолатланган сув етказиб бериш ва дарё оқимини мавсумий тартибга солишни таъминлашдир.

3-2. ИҚЛИМИ

Худуд иқлими жиҳатидан Ўрта Осиё Марказий қисмининг чўл зонасига кириб, об-ҳавонинг кескин ўзгарувчанлиги, ёғин миқдорининг камлиги, ҳавонинг куруқлиги ва ёз ойларида намликнинг кучли буғланиши, жазирама куруқ ёзи ва қисқа қаҳратон совуқ қиши билан характерланади.

Йилнинг ўртача ҳарорати $+11.0-14.9^{\circ}\text{C}$. Энг юқори ҳарорат июль ойида $+42.2^{\circ}\text{C}$ ни, энг паст ҳарорат -35°C ни ташкил қилади. Тупроқ музлатадиган қаттиқ совуқ декабрнинг иккинчи ярмидан бошланади. Совуқсиз давр ҳароратининг йиғиндиси тахминан 4190-4416 бўлиб, давомийлиги 196-202 кунни ташкил қилади. Илиқ кунлар 2-4 апрелдан бошланиб, 17-23 октябргача давом этади. Ёғингарчилик кам бўлиб, йиллик миқдори ўртача 85мм ни ташкил қилади. Йил давомида буғланиш миқдори 1584-1651мм ни ташкил этади. Ернинг музлаш чуқурлиги 0.7м.

Қуйидаги жадвалда Урганч шаҳридаги гидрометеорологик станциянинг Хоразм вилояти бўйича иқлим шароитлари йиллик ўзгариши келтирилган.

Урганч метеостанцияси бўйича иқлим кўрсаткичлари:

О й л а р												Йил
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	давомида
1. Ҳаво ҳарорати, $^{\circ}\text{C}$												
-4.4	-2.0	5.7	14.3	22.0	26.8	28.1	25.3	19.0	11.6	5.4	-1.1	12.5
2. Ёғин миқдори, мм												
7.4	4.7	13.8	21.4	8.2	3.3	2.8	0.4	2.2	4.8	7.7	8.3	85.0
3. Ҳаво намлиги, %												
76	71	64	55	40	36	42	43	48	53	67	77	56
4. Буғланиш миқдори, (Иванов Н. коэффиценти 0.8)												
14.6	22.2	49.0	100.0	190.0	246.0	236.0	200.0	144.0	90.5	11.0	18.9	1355.0
5. Ўртача шамол тезлиги, м/сек												
3.7	4.0	4.2	3.2	3.8	3.6	3.1	2.9	2.1	2.8	3.0	3.3	3.4

3-3. ГЕОМОРФОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ВА ГИДРОГЕОЛОГИЯ ШАРОИТЛАРИ

Геоморфологик тузилиши жиҳатидан худуд – Амударёнинг эски дарё водийси – Довдон ва Дарёлик текислигида жойлашган.

Ер усти абсолют белгилари 97.20-101.10м. Нишаблик шимолий ғарб томонга 0.0002.

Объект жойлашган майдон геологик тузилиши жиҳатидан тўртламчи ва неоген даври ётқизикларидан ташкил топган. Тўртламчи давр ётқизиклари юқори қатлами кумлоқ тупроқлардан 1.0-3.0м чуқурликларгача, ундан пастда кум тупроқлар жойлашган. Канал трассаси литологик тузилиш жиҳатидан битта участка аниқланган. Аниқланган тупроқларнинг фильтрация коэффиценти қуйидагича:

қумлоқ тупроқларда – 0.3м/сут

қум тупроқларда – 25м/сут

Майдоннинг гидрогеологик шароити ер ости сувлари табиий оқимининг деярли йўқлиги билан характерланади. Ер ости сувларининг асосий қисми зах қочириш тармоқлари орқали оқиб чиқади ва кам қисми ер юзасидан буғланиш орқали сарфланади. Ер ости сувларининг тўйиниш манбаи экин майдонларидан ва каналлардан сизиб тушган сувлар ҳисобланади. Ер ости сувлари жойлашиши йиллик ўртача 1.5-2.0м да жойлашган. Ер ости сувларининг тузланиши 1-3.0 г/л. Кимёвий таркиби бўйича сульфат-хлоридли ва хлорид-сульфатли. Ер ости сувларининг юқори ҳолати март-август ойларига, паст ҳолати декабр-январ ойларига тўғри келади.

3-4. ТУПРОҚ-МЕЛИОРАТИВ ШАРОИТЛАРИ

Объект жойлашган майдон иқлим жиҳатидан Ўрта Осиё Марказий чўл Ц-1-А зонасига, тупроқ-мелиоратив шароитига кўра VI-гидромодуль районига киради. Гидрогеологик шароитларга кўра «в» областига тўғри келади ва ер ости сувлари келиши ва чиқиб кетиши қийинлиги, ер ости сувларининг жойлашиши тез ўзгариб туриши билан характерланади.

Лойиҳаланаётган майдон тупроқ қатлами ўтлоқи бўлиб, табиий иқлим, геоморфологик ва гидрогеологик таъсирлар оқибатида ташкил топган. Тупроқнинг механик таркиби қумлоқ ва қум тупроқлардан ташкил топган. Шўрланиш даражаси бўйича кам, ўрта ва кучли шўрланган. Ер ости сувларининг жойлашиши 1.5-2.0м чуқурликда кузатилган.

Ерларнинг тупроқ-мелиоратив шароитини яхшилаш учун қуйидаги мелиоратив тадбирларни амалга ошириш зарур:

1. Тўғри суғориш режимини танлаш;
2. Каналларда фильтрацияни камайтириш ҳисобига ФИК ошириш;
3. Суғориладиган ерларда юқори даражада текислаш ишларини олиб бориш;
4. Минерал ўғитлардан фойдаланиш ва алмашлаб экишни йўлга қўйиш.

Ўсимликлар.

Вилоятнинг табиий флорасида 120 оилага мансуб 3700 га яқин ёввойи ўсимлик турлари мавжуд. Амударё дельтасининг аллювиал текисликларида дарахт, бута ва ўт ўсимлик турлари ривожланган. Дарахтлардан: терак турлари, жийда, жийда, оқ акация, тол, тол, ғужум, қоратол. Ўтлардан: қизилмия, янтоқ, янтоқ, жинғил. Қишлоқ хўжалик экинларидан: олма, ғўза, беда, буғдой, жўхори. Мевали дарахтлардан олма, узум, ўрик, шафтоли ва бошқалар ўсади. Полиз экинларидан - қовун, тарвуз, помидор ва ҳ.к.

Қидирув участкасида дарахтсимон (каналларнинг қуйилиш қисмида), ўт ва бута ўсимликлари тарқалган, асосан тўқай турлари ривожланган, масалан, туранғил, жийда, қамиш, хекен ва бошқалар. Ўсимликларнинг ҳаёт фаолиятини қўллаб-қувватлаш учун узлуксиз мавсумий суғориш ва парвариш қилиш, шунингдек, тупроқни органик ўғитлар ва бошқа аралашмалар билан бойитиш тавсия этилади.

4. ТЕХНИК ЕЧИМЛАР

4-1. КАНАЛНИНГ МАВЖУД ХОЛАТИ

Турангасака канали Амударёнинг чап қирғоғида Ўрта Осиё чўлининг марказий иқлим минтақасининг шимолий қисмида ҳозирги дельтасида жойлашган бўлиб, давлатлараро Қиличнӣёзбой суғориш тизимининг озиқлантирувчи канали ҳисобланади.

Ушбу тизимдан 82,6 минг гектар ер суғорилади, шу жумладан:

- Туркменистон Республикасида 37,5 минг гектар;
- Ўзбекистон Республикасида 45,1 минг га, шундан:
 - 8,7 минг га Қорақалпоғистонда
 - Хоразм вилоятида 36,4 минг гектар.

Турангасака каналининг бош сув олиш иншооти Шаббаз пристани ҳудудидаги дарёнинг барқарор қисмидаги Клиинкязбай каналининг мавжуд сув олиш иншоотидан 17 км юқорида жойлашган. 1965 йилда қурилган канал 55 м³/сек сув ўтказишга мўлжалланган эди. 1969 йилда "Ўзгипроводхоз" институтининг лойиҳаси бўйича каналнинг сув ўтказиш қобилияти секундига 125,0 м³ га оширилди. Каналнинг умумий узунлиги 17,1 км. Канал Қиличнӣёзбой каналини тўйинтирувчиси ҳисобланади.

Каналнинг сув келтирувчи ўзани режада тўғри чизиқли бўлиб, тиндирғични Амударё билан боғлайди. Канал дамбаларидаги бош иншоотгача бўлган захира Амударёдаги сувнинг максимал ҳисобий горизонтдан 1,2 м баландликда 0,1% таъминланганлик даражасида (97,78 м) қабул қилинган, бунда қишки жазирама горизонтларда (98,22 м) сувнинг 0,5 м га кўтарилиши ҳисобга олинган. 125,0 м³/сек сарф ўтказди. Сув келтирувчи каналнинг туби бўйича кенглиги - 40,0 м, нишаблиги $i=0,00008$, қиялиги $m=2,0$, тўлдирилиши - 3,13 м. Қурилиш баландлиги - 7,67м. Каналнинг сув келтирувчи қисми тиндирғич сифатида ишлайди. Амударё сувининг лойқалиги сабабли каналнинг сув келтирувчи қисмлари доимо лойқа бўлиб қолмоқда. 2026 йил март ойида инструментал ўлчаш натижаларига кўра, каналнинг тиндирғич қисмида лойиҳавий кесимдан 4.2-4.7 м гача лойқа мавжудлиги аниқланди.

Дарёдан келаётган оқизикларга қарши курашиш учун каналнинг бош қисмида ПК11 дан ПК40 билан бирга тиндирғич қурилган. Тиндирғичнинг узунлиги 2.9 км, Қияликларнинг ётқизилиши $m=2,0$, туб эни 40 метр.

Канал трассасининг рельефи текис. Аллювиал ётқизиклар қумлоқ, қумоқ ва гилларнинг сийрак қатламчалари бўлган майда ва ўрта донали қумлардан иборат. Қумлоқ ва қумоқларнинг қалинлиги 0,1 дан 5,0 м гача.

Ер ости сувлари 0,4-3,0 м чуқурликда жойлашган. Ер ости сувларининг режими дарёдаги сув горизонтларининг режимига боғлиқ. Грунтнинг тебраниш амплитудаси 2,0 м. Сувларнинг кимёвий таркиби 0,5 дан 5 г/л гача ўзгариб турадиган минераллашуви билан тавсифланади.

4-2. ЛОЙИҲАВИЙ ТАДБИРЛАР ТАРКИБИ

Турангасака каналнинг ПК 11+00 дан ПК40+00 гача оралиғидаги мавжуд тиндиргич 2026-йил март ойида олиб борилган дала қидирув ишлари натижасига кўра 4.2-4.7 метр чуқурликда лойқадан тўлганлиги аниқланди.

Шу муносабати билан мавжуд тиндиргични лойқадан тозалаш кўзда тутилган. Тиндиргични лойқадан тозалаш орқали канал сувидаги лойқани шу ерда ушлаб қолиб, канални тиндиргичдан кейинги қисмини кўмилмшдан сақлаш кўзда тутилган.

Туранга сакада канални тозалаш участкасининг узунлиги 2.9 км ва Ҳисобий сарфи 125 м³/с.

Лойиҳа ўзанининг гидравлик параметрлари қуйидагича:

Туб кенлиги — 40 м;

Ён қиялиги — 2,0;

Сув тезлиги — 0,86 м/с;

Канал туби нишаблиги — 0,00008

Каналнинг гидравлик элементлари 3.4.1-жадвалда келтирилган.

Канал номи	(м ³ /с)	n	m	(b)	i
«Туранга сака» ПК11+00- ПК40+00	форс 137.5	0,020	2,0	40.0	0,00008
	макс. 125				
	мин. 50				

Каналнинг барча ўлчамлари бўйлама ва кўндаланг кесимларда кўрсатилган. Тиндиргич кесимини лойқадан тозалаш земснарядлар билан канал ишини тўхтатмасдан амалга оширилади.

Иш ҳажмлари жадвали

Канал номи	Тиндиргич оралиғи ПК — ПК	Узунлиги м.	Земснарядда қазил МЗ
Туранга сака	11+00-40+00	2900	631875.5
Жами		2900	631875.5

Суғориш режими «Средазгипроводхлопок» олийгоҳи томонидан ишлаб чиқарилган «Сирдарё» ва «Амударё» хавзаларида қишлоқ хўжалик экинларини суғориш меъёрлари ҳисобий қийматлари» га асосланган ҳолда тузилган.

Канал хизмат қиладиган майдон Ц-I-A иқлимий зонасига, тупроқ мелиоратив шароитига кўра VI-гидромул районига, ер ости сувларининг жойлашиши бўйича «в» областига киради.

6. ҚУРИЛИШ ИШЛАРИНИ БАЖАРИШ ВА ҚУРИЛИШНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ

Лойиҳа ишида қишлоқ хўжалик экинларининг сувга бўлган талабини яхшилаш, сувдан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ва эксплуатация шароитларини яхшилаш канал ўзанини лойқа билан кўмилмаслиг мақсадида 2.9 км тиндиргич қисми земснаряд ёрдамида лойқадан тозалаш кўзда тутилган.

Объектда қазил ишлари 631876 м³ ва земснаряд учун (перебор грунт) 20 см канал туби бўйлаб 23200 м³ ,жами 655076 м³ бўлиб, 140м3/ч дизельний земснаряд ёрдамида бажарилади.

Земснаряддан чиққан тупроқ сув аралашмасини ташлаш учун 79 кВт бульдозер ёрдамида карита ясалади. Земснарядни кўчириб юриш учун 96 кВт кувварли катердан фойдаланилади.

Ишчиларни ичимлик суви билан таъминлаш яқин атрофдаги аҳоли турар жойларидан келтирилиши мумкин. Техник ишлар учун сув канал сувларидан фойдаланилади.

Тиндиргични реконструкция қилиш тендер асосида йўлга қўйилган. Шунинг учун қурилишни ташкил қилиш ишлари пудратчи ташкилот ўз имкониятларидан келиб чиққан ҳолда ўзи ҳал этади.

Қурилиш муддати ҚМҚ 1.04.03-85й П-18га асосан 11-ой, тайёргарлик даврини ҳисобга олиб 12-ойни ташкил қилади.

Қурилиш учун керакли машина ва механизмлар иш ҳажмлари ва қурилиш муддатига асосан аниқланган ва қуйидаги жадвалда кўрсатилган.

Зарур машина ва механизмлар рўйхати

т/р	Н о м л а н и ш и	Миқдори
1	Земьснаряд 140 м3/ч	3
2	Бульдозер 79 кВт	2
3	Буксирный катер 96 кВт	2

7. ТАБИАТ МУҲОФАЗАСИ

Ер усти ифлос оқизиндиларидан сувларни муҳофаза қилиш долзарб масалалардан биридир. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини ишлаб чиқаришни ривожлантириш сувни ўғитлар ва заҳарли химикатлар билан зарарланишига тўғридан тўғри боғлиқдир. Лекин минерал ўғитлар ва кимёвий воситалар қишлоқ хўжалик экинларини ҳосилдорлигини оширишда ва турли зараркунандалардан сақлашда асосий восита ҳисобланади. Қишлоқ хўжалигида кенг микёсда кимёвий воситалар қўлланиши атроф муҳитга катта таъсир кўрсатади. Уларнинг узоқ вақт ишлатилиши натижасида тупроқ қатлами кимёвий воситаларга тўйинади ва ер усти сув оқими билан зовур тармоқларига оқиб тушади. Сув манбаларининг кўп ифлосланиши суғориладиган деҳқончилик ҳудудларига тўғри келади.

Сув манбаларига ўғитлар тушмаслиги учун қуйидаги талабларга амал қилиш керак:

1. Ўғитларни меъёр асосида экин турига, талабига тупроқ иқлим шароитига қараб аниқ усулда тажрибага таяниб берилиши керак.
2. Ўғитларни қўллаш тупроқнинг биохимик шароитларини ҳисобга олиб энг қулай муддатга тўғри келиши керак.
3. Ўғитларни вегетация мавсумида бўлиб ишлатиш.
4. Минерал ўғитларни бериш меъёрини камайтириш ва уларни суғориш суви билан бирга бериш.

Лойиҳа ишининг асосий вазифаларидан бири атроф муҳитни ифлослантормасдан туриб қишлоқ хўжалик экинларидан юқори ҳосил олишдир. Ушбу лойиҳа ишида тубандаги атроф муҳитни муҳофаза қилиш кўзда тутилган ва тавсия қилинади.

1. Ерларнинг суғориш режимини тартибга солиш учун канал тармоқларини сув бериш иншоотлари билан таъминланган.
2. Каналдан сув олувчи насос станциялари ёнилғи мойлаш материалларини сувга оқизмаслик.
3. Канал ўзани ювилиб кетмаслиги учун энг меъёрий нишабликда лойиҳалаштирилган.
4. Гидротехника иншоотларини қурилишида иншоотнинг пастки ва юқори қисмлари бетон қопламалар ва тош тишлар билан мустаҳкамланган.
5. Канални шамол эрозиясидан сақлаш мақсадида сув хўжалиги ходимларига канал бўйига дарахтлар экишни тавсия қилинади.

Атроф муҳитни муҳофаза қилишдаги асосий тадбирлардан бири таъмирланаётган канал кирғоқлари бўйлаб муҳофаза минтақасини ташкил қилиш ҳисобланади.

Муҳофаза минтақасида қуйидагилар тақиқланади:

1. Молхоналар қуриш ва сақлаш.

2. Ахлатхоналар, минерал ўғит ва захарли химикат омборхоналарини қуриш.

3. Ифлос сув оқизиндиларини тозалаш иншоотларини қуриш.

4. Ёнилги мойлаш станциялари қуриши, машина ва тракторларни таъмирлаш ва ювиш шу каби бошқа атроф мухитга зарар етказувчи тадбирларни амалга ошириш.

Канални реконструкция қилишда ва ундан фойдаланиш мабайнида кўйидагилар тақиқланади:

- атмосферага зарарли чиқиндиларнинг чиқиши.
- тозаланмаган саноат ва маиший оқова сувлар тушиши.
- тупроқнинг ишлаб чиқариш чиқиндилари билан захарланиши.

Барча лойиҳавий тадбирлар атроф-мухитга зарарли таъсир қилмайди, аҳоли соғлиғига ва яшаш тарзига ҳавф солмайди.

8. КАНАЛ ЭКСПЛУАТАЦИЯСИ

Суғориш тармоқларининг техник эксплуатацияси қоидалари сув бериш ва тақсимлашни ташкил қилиш, суғориладиган майдонларда гидромелиоратив ишларни бажариш, канал ва иншоотларнинг соз ва ишчи ҳолатда сақлашнинг асосий талабларини белгилайди.

Сув хўжалиги эксплуатацияси ташкилотлари каналлар ва гидротехник иншоотлардан тўғри фойдаланиш ва сақлаш учун масъулдир.

Суғориш мавсуми бошида суғориш тармоқларининг сув олишга, сувни участкалар, бўғинлар, каналлар ва алоҳида хўжаликлар бўйича тахсимлашга тайёрлиги текшириб чиқилади.

Тармоққа сув олиш ва уни тахсимлашни бошқаришнинг барча масалаларни диспетчерлик хизмати асосида бажарилади.

Сувдан режали фойдаланишни амалга оширишда жавобгарликни ошириш учун ирригация тизимлари бошқармаси ва хўжаликлар ўртасида сув беришга шартнома тузилади.

Суғориш тармоқларида сувни ўз вақтида ва тўғри ҳисобга олиш режаси сув тахсимлаш ва сув ресурсларидан рационал фойдаланишнинг асоси ҳисобланади.

Каналларни сувга тўлдириш ва қочириш канал қияликлари бузилиб кетмаслиги учун аста-секинлик билан бажарилиши керак.

Аниқланган барча бузилиш ва камчиликлар дарҳол тузатилиши керак.

Сув исрофгарчилигига қарши курашнинг эксплуатация чоралари кўйидагилар ҳисобланади:

а) суғоришни сутка мабайнида бажариш;

б) суғориш ва шўр ювиш меъёрларига қатъий амал қилиш;

в) сув истеъмолчилари ва хўжаликларга сув бериш куқталарини иложи борица камайтириш, тўғри сув олишни қатъий ҳисобга олиш ва назорат қилиш;

г) иншоотлардаги тўсгичлар орасидан сувни сизиб чиқишига йўл қўймаслик; д) каналларга лойқа ўтиришига ва ўзанига ўсимликлар ўсишига йўл қўймаслик.

Гидротехник иншоотларнинг металл конструкциялари ва ишчи анжомлари доимо соз ҳолатда бўлиши шарт.

Тўсгичларда носозликлар бўлса уни ишлатиш ман қилинади.

Тўсгич ва кўтаргичларнинг юриш қисмларини вақти билан текшириб туриш